

Prof. Dr. Horváth Miklós előszava

Tisztelt/Kedves Olvasó!

A KRE-DIt, a Károli Gáspár Református Egyetem Doktorandusz Önkormányzatának online tudományos folyóirata – pár éves múltja ellenére – már többedik alkalommal biztosít lehetőséget Egyetemünk doktori iskolái doktorandusz hallgatóinak arra, hogy tanulmányaikat egy lektorált, online folyóiratban is közzétehessék.

A most megjelent különszámából a Történettudományi Doktori Iskola (TDI) hallgatói munkáit ismerhetik meg, mely megjelenésének fontos előzménye a TDI hallgatói által még 2020 végén – „*ÚJKOR – ÚJKOR? Kontinuitás és periódusok, ismétlődő történelmi mintázatok és egyedi fordulópontok a művelődés-, társadalom-, gazdaság- és hadtörténelem szemszögéből*” – fő- és kiegészítő címmel megrendezett magas színvonalú konferencia, amelynek előadó közül tízen – a lektorok megítélése szerint is – sikeresen vállalkoztak arra, hogy a 2021. január 22-én megtartott előadásaik „alapanyagát” a tudomány elvárt szabályai betartásával értékes és informatív tanulmányokká formálják. Így a KRE TDI IV. éves hallgatói által szervezett konferencia szervezőinek vállalt célkitűzése – a szerkesztőknek és a lektoroknak is köszönhetően – a tudományos közlemények közreadásával elismerésre méltó módon teljesült.

A „tanulmánykötet” tartalma időben – a 18. századtól szinte napjainkig – és a művelődés-, intézmény és közigazgatás-, had- és társadalomtörténet szerint tagolt tematika szerint is rendkívül változatos és sokszínű.

Ambrózy Gábor *Az atijozefinista Batthyányak – Batthyány József és Batthyány Tivadar röpiratai az 1780-as évek politikai irodalmának tükrében* című tanulmányában a hercegprímás Batthyány József és földbirtokos testvére, Tivadar politikai színezetű iratait – *Batthyány József: Unterthänige Vorstellung* és *Batthyány Tivadar: Widerlegung des falsch genannten unpartheiischen Worts an die Bürger von Ungarn* címen kiadott röpiratait – helyezi a vizsgálat fókuszába, de a szükséges mélységben utal a két Batthyányval szorosabb társadalmi kapcsolatokat ápoló megszólalók, úgymint Széchényi Ferenc, Hajnóczy József, Forgách Miklós és Szapáry János idevágó iratainak főbb szempontjaira is. II. József halálát követő időszak számos olyan röpiratot produkált, melyek rávilágítanak azokra a közpolitikai problémákra és vitákra, amelyek meghatározták a jozefinista rendszert és tarthatatlanságának okait.

Zsidai Réka a 18–19. század fordulóján a magyarországi felvilágosodás egyik meghatározó személyisége, gróf Festetics György fia, László gróf neveltetésével kapcsolatos források alapján új aspektusból vizsgálja és értékeli a korabeli – erkölcsi, értelmi, testi) nevelés alapelveit, összevetve azokat Nemzeti Alaptanterv és Pedagógia program hatályban lévő tartalmával. A szerző célja az analógiák, ismétlődő mintázatok kimutatása a felvilágosodás és a mai modern kor között, továbbá tanulmányában Festetics László nevelési példáján keresztül azt kívánta bizonyítani, hogy a legkorszerűbb nyugat-európai mintájú munkák tapasztalatainak – helyi sajátosságoknak megfelelő – adaptálása filológiai szempontból milyen komoly jelentőséggel bírnak.

Lőrinczi Dénes az *Adalék Sepsiszentgyörgy közbiztonsága történetéhez (1877-1913)* című munkájában az 1876-ban Székelyföldön megalakult megyeszékhely – Sepsiszentgyörgy városa – rendőrhatalósága, később a városvezetők döntése szerint felfogadott/bérbevett csendőrségi erők szervezetét és tevékenységét vette górcső alá. Egyik fontos megállapítása, hogy a városi csendőrőrs kiépítésére irányuló próbálkozásoknak – kellő anyagi fedezet hiányában – az első világháború kitörése vetett véget. A szerző a leírtakat a csendőrség Háromszék alispánjának küldött jelentései betűszerinti közlésével, forrásrészletekkel és korabeli fényképekkel egészítette ki.

Pap István *A Magyar-Olasz Bank Részvénytársaság születése (1920)* című tanulmányában többek között részletes képet kaphatunk Camillo Castiglioni, a XX. századi európai ipar- és banktörténet egyik legbefolyásosabb személyiségéről, aki számos ipari nagyvállalat alapításában és finanszírozásában játszott szerepén túl 1920-ban több elődintézmény egybeolvasztásával és jelentős külföldi tőke bevonásával Budapesten létrehozta Magyar-Olasz Bankot, amely – alapításától kezdve a második világháborút követő években történt felszámolásáig – a korabeli Magyarország első 10 legrangosabb pénzintézete közé tartozott.

Keserű Norbert a kötetben közreadott munkájában a magyar reformkor kultúrtörténetének fontos alakja, korának egyik legismertebb színésze, a forradalom aktív résztvevője, Egressy Gábor kormánybiztosként Szegeden 1848. október-december közt végzett tevékenységének – például a katonák fegyverzetének, felszerelésének, élelmezésének biztosítása, a végrehajtó hatalom, a helyi hatóság(ok) és a hadsereg közötti összekötő szerep ellátása – bemutatására fókuszál. Tanulmányában a szerző a levéltári forrásokat felhasználva eredményesen törekedett a szakirodalomban ez ideig kevésbé érintett témára vonatkozó ismeretek bővítésére, árnyalására.

Mati Márton *A Magyar Vöröskereszt misszió szerepe a szibériai hadifoglyok hazaszállításban* című tanulmányát olvasva a Tisztelt Olvasó megismerheti, hogy a magyar kormány –

konkrétabban a Magyar Vöröskeresztes Misszió, élén Dell'Adami Géza századossal – a Nemzetközi Vöröskereszt, illetve más amerikai-magyar társaságok közreműködésével és támogatásával – a Nagy Háborút követően hogyan igyekezett megszervezni a több ezer Szibériában maradt magyar hadifogoly hazaszállítását. Ugyan Koppenhágában, 1920. május 29-én született egy új megállapodás Szovjet-Oroszország és Magyarország között a hadifoglyok kicseréléséről, azonban a keleten uralkodó háborús helyzet és a politikai destabilizáció következtében a hadifoglyok hazaszállításának megszervezése komoly akadályokba ütközött. A szerző értékelése szerint a küldetés végül több mint 13 000 hadifogoly Magyarországra szállításával annak ellenére sikeresen zárult, hogy a mentőakcióban résztvevőknek komoly nehézségekkel kellett megküzdeniük.

Vendriczki Róbert *Kémjátzsma Vietnamban – A vietnami magyar misszió a Pax rezidentúra forrásainak tükrében* című munkája betekintést enged a Párizsban 1973. január 27-én aláírt egyezmény betartását szavatolni hivatott Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar missziójának a tevékenységébe. Ennek a szervezetnek a „fedésében” alakult meg a Pax rezidentúra, amely 1973 és 1975 között – a szovjet elvárásoknak megfelelően – a polgári hírszerzés feladatait ellátta. A rezidentúra a Párizsi Egyezményben meghatározott feladatain kívül – a magyar katonai hírszerzéssel együtt – Saigon elestéig, 1975. április 30-ig információkkal segítette Moszkvát, Észak-Vietnamot és a Dél-Vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormányt. A magyar kontingens állományát Dél-Vietnamból 1975. május 8-án amerikai segítséggel vonták ki. A szerző megállapítása szerint, a vietnami szolgálat volt az első olyan modernkori nemzetközi békefenntartó misszió, amelyben a szocialista Magyarország részt vett, és ahol ráadásul a világ katonai hatalmai is érintettek voltak.

Segesdi Gergő tanulmányának – *A köztársasági kérdés a magyar politikai közbeszédben 1918 és 1928 között* – indító megállapítása, hogy a köztársaság és a köztársaságpártiság, a republikanizmus nem tartozik a magyar történelem fő vonulataihoz. Ezt követően a szerző – főleg 1928-ig megjelent sajtóforrásokra fókuszálva – többek között azt vizsgálja, hogy „egy olyan ellentmondásos megítélésű kísérlet után, mint amilyen az 1918-as Károlyi-féle köztársaság volt miképpen jelent meg ez az eszmerendszer egy olyan közegben, amelynek legitimitációja jórészt a forradalmi rendszer elutasítására épül”. A kérdésre – Jelen volt-e köztársaságpártiság a Horthy Miklós nevével fémjelzett korszakban? – „röviden” az igen választ adja. A munkában olvasható részletesebb indoklás szerint az 1920-as évek elején a politikai közéletben a hatalom fellépése ellenére többen is – például a Nagy György-féle köztársasági mozgalom vagy a szociáldemokraták, akiknek a kérdéshez való viszonyát szigorúan szabályozta a Bethlen-Peyer-paktum – felszólaltak a köztársasági államforma mellett és azok, akik ezen a két csoportosuláson kívül estek – a többé kevésbé hasonló

eszmarendszert képviselőjében – valamilyen formában állást foglaltak a köztársaság mellett, amelynek megvalósítását békésen és törvényes úton képzelték el.

Egy különös kis „templomba”, ezzel a Szent Ritát, a lehetetlen ügyek védőszentjét tisztelő hívők közösségébe „invitálja” az Olvasót Juhász Eszter az *Egy lehetetlen katolikus egyházközösség a főváros szívében – A budapesti Szent Rita plébánia alapításának története (1945-1952)* című tanulmányában. Az 1946. április 1-jén, Mindszenty József bíboros hivatalos kinevező iratával megalakult – teljes plébániai jogkörrel felruházott – új lelkesedés „kezdetben semmi formát nem mutató” templomába özönlöttek a Szent Rita pártfogását kereső hívők. Rögtön az alapításkor megkezdték a működésüket a vallásos élet különféle egyesületei – ezek a Hitbuzgalmi Szakosztály, az Oltáregyesület, a Szent Rita Leánykör és a katolikus férfiak egyesülete, a Credo, a Karitás és a Népkonyha. E templom köré épült ki a – szerző értékelése szerint – máig töretlenül népszerű és országSZerte, sőt, azon is túl is ismert Szent Rita kultusz, amelynek keretében honosodtak meg olyan tevékenységi formák, mint például a környék betegeinek és szegényeinek támogatása. Ezen intézmények és formák működését a vallásellenes politikai hatalom addig korlátozta, míg a legtöbbjük működése végleg meg nem szűnt.

Madácsy Tamás a témakörben folytatott elmélyült kutatásai eredményeit teszi közzé *A Magyar Demokrata Fórum Zala megyei szervezeteinek megjelenése a helyi nyilvánosságban (1988-1989)* című munkájában. Tanulmányában a helyi sajtó cikkeinek és híradásainak elemzésével illusztrálja, hogy a Magyar Demokrata Fórum követői, a Zala megyei szervezetek alapítói miként érték el, hogy tizenkét hónappal később, demokratikus választás útján saját jelöltjüket küldjék az utolsó állampárti országgyűlésbe. A rendszerváltás korának vidéki politikatörténetét számos adalékkal egészítette ki az MDF egykori tagjaival készített oral history interjúk egyes részleteinek közreadásával. A szerző helyesen állapítja meg: „Három évtized kellő történelmi távlatot biztosít ahhoz, hogy az események szereplői levonják a szükséges konzekvenciákat, és személyes aspektusból adják közre a rendszerváltás vidéki történetét, olyan részletekkel is gazdagítva, amelyek más forrásokban nem találhatók meg”.

A folyóirat fő célja – amint azt reményeim szerint a tanulmányokkal ismerkedők is megállapíthatják – teljesült. A KRE doktoranduszai ezen az elismert publikálási felületen a legfrissebb kutatási eredményeiket rendszeresen publikálhatják, ezzel elősegítve PhD hallgatói előmenetelüket és tapasztalatszerzésüket a tudomány világában – olvasható Prof. Balla Péter a Hittudományi Doktori Iskola vezetője köszöntőjében.

Csatlakozva a Professzor Úrhoz, megköszönve a szerzők, a lektorok és nem utolsósorban a

szerkesztők fáradozását, további sikereket kívánok. A most közreadott lapszám színvonalas tanulmányai is ösztönözzék doktori iskoláink doktoranduszait arra, hogy éljenek e publikálási lehetőséggel.

2022.10.31.

Prof. Dr. habil. Horváth Miklós